

KAPITTEL 9

Administrative og budsjettmessige virkninger**9.1 INNLEDNING**

EØS-avtalen forutsetter opprettelse av EØS-organer og av nye EFTA-organer. EFTA-landene vil dessuten ta del i arbeidet i ulike EF-komiteer. Disse ordningene er nærmere beskrevet i proposisjonens kapitler 7 og 8. De administrative virkninger nasjonalt er nærmere omtalt i avsnitt 9.2 om forvaltningen av Avtalen.

9.1.1 Budsjettmessige virkninger

EØS-avtalen vil medføre budsjettmessige utgifter og besparelser. Dette kapittel inneholder en første kartlegging av de direkte og indirekte virkninger av EØS-avtalen for budsjettet. Hvilke ressurser det vil være behov for å sette inn i EØS-arbeidet, må imidlertid vurderes løpende i lys av erfaringer som gjøres.

Avtalen vil få virkninger på budsjettet gjennom finansiering av de mange samarbeidsprogrammene som inngår i EØS. Dette er kostnader som følger direkte av Avtalen. Det samme gjelder for innbetalingene til EFTAs Låne- og tilskuddsordning for Hellas, øya Irland, Portugal, og deler av Spania, jf Artiklene 115-117. I tillegg kommer finansiering av EØS- og EFTA-institusjoner, herunder opprettelse og drift av EFTAs overvåkingsorgan, EFTA-domstolen og styrking av EFTA-sekretariatet. Det vil også påløpe administrative utgifter for departementene og underliggende etater i arbeidet med å følge opp Avtalen nasjonalt og internasjonalt.

Avtalen vil også få andre budsjettmessige virkninger. Eksempler på slike virkninger er utgifter knyttet til trygderettigheter som kan tas med ved flytting fra ett land til et annet og utgifter i forbindelse med kontrollordninger for produktstandarder, offentlig innkjøp mv. som skal sikre at Avtalen etterlevs. Reduserte innkjøpskostnader som følge av økt konkurranse på de offentlige innkjøpsmarkeder er et eksempel på at Avtalen også vil kunne medføre besparelser på budsjettet.

Det må understrekes at det knytter seg betydelig usikkerhet til anslag for de budsjettmessige virkninger. Det foreligger alternative måter å gjennomføre de tiltak som kreves og valg av løsning kan ha forskjellige budsjettmessige konsekvenser.

På mange områder er regelverk og kvalitetskrav i EØS sammenfallende med regler og

standarder som ville ha blitt gjennomført i Norge uavhengig av EØS-avtalen. Eksempler er kravene til drikkevannskvalitet og veistandard. På mange andre områder foregår det arbeid uavhengig av EØS-avtalen som medfører at forpliktelser tilsvarende EØS-avtalens uansett vil bli oppfylt. De offentlige budsjetter vil også bli påvirket av Avtalens virkninger på økonomien i sin alminnelighet og dermed på skattegrunnlaget mv. De alminnelige økonomiske virkninger som følger av EØS-avtalen er omtalt i proposisjonens kapittel 10. Samlet sett vil avtalen ha positive virkninger for den økonomiske utvikling. Dermed styrkes også skattegrunnlaget. En har imidlertid ikke funnet grunnlag for å tallfeste anslag for virkningene på den økonomiske aktiviteten.

Det er ikke tatt stilling til innpasningen av økte eller reduserte utgifter som følge av Avtalen i de enkelte departementers budsjett. Dette er spørsmål som en må komme tilbake til i statsbudsjettet for 1993 og senere budsjettår.

9.2 FORVALTNINGEN AV AVTALEN**9.2.1 Administrative konsekvenser***Organer*

Avtalen forutsetter opprettet følgende organer (jf. proposisjonens kapittel 8 for nærmere omtale):

EØS-organer

- EØS-rådet
- EØS-komiteén
- Parlamentarikerkomiteén
- Den rådgivende komite

EFTA-organer

- Domstolen
- Overvåkingsorganet
- Den faste komité

Sekretariat og servicefunksjoner for EØS-organene vil bli ivaretatt av EFTA-sekretariatet og EF-kommisjonen i fellesskap. For å betjene EFTAs faste komite, som bl.a. vil ha i oppgave å forberede og koordinere EFTA-landenes syn i EØS-rådet og EØS-komiteén, vil EFTA-sekretariatet bli styrket. For å sikre nødvendig uavhengighet for EFTAs overvåkingsorgan, vil det bli opprettet et eget sekre-

Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

tariat med eget budsjett, adskilt fra EFTA-sekretariatet. Tilsvarende vil det bli etablert et eget budsjett for EFTA-domstolen.

I tillegg til ressurser til ulike EØS- og EFTA-organ vil det kreves ressurser til saksforberedende arbeid og nasjonal gjennomføring.

Utover dette vil EFTA-landene samarbeide med EF i en lang rekke komiteer og ekspertgrupper, som omtalt i proposisjonens kapitler 7 og 8. Gjennom gradvis styrking av forvaltningsapparatet i løpet av 1992 skal alle nødvendige organisasjonsledd være klare til å tre i funksjon når Avtalen trer i kraft, etter planen fra 1. januar 1993.

Personalbehov

EFTA-sekretariatet skal betjene EFTAs faste komite og derigjennom EFTA-landenes forberedende arbeid til møter i EØS-komiteen og EØS-rådet. Sekretariatet vil også utføre tradisjonelt EFTA-arbeid og ivareta støttefunksjoner knyttet til EFTAs forhold til tredjeland. Mot denne bakgrunn fikk EFTAs generalsekretær ved utgangen av 1991 fullmakt til å forlenge kontraktene for de ansatte for to år. Det vil i tillegg være behov for ytterligere 12-15 stillinger til administrasjon, servicefunksjoner mv. Det legges til grunn at dette vil være tilstrekkelig til å ivareta de nevnte oppgavene.

For å bygge opp EFTAs overvåkingsorgan siktes det mot å rekruttere ca. 60 faglige medarbeidere i første halvdel av 1992. En ytterligere utbygging vil bli vurdert senere i løpet av året. Overvåkingsorganet vil bestå av et kollegium på syv medlemmer, et fra hvert EFTA-land. Overvåkingsorganets sekretariat antas ferdig utbygget å få ca. 120 medarbeidere. EFTA-domstolen vil bestå av syv dommere og en administrasjon på ca. 30 medarbeidere.

EFTAs fremtidige virksomhet vil foregå tre steder: Aktiviteter knyttet til EØS vil i hovedsak skje i Brussel. Det statistiske samarbeid med EUROSTAT vil bli lokalisert til Luxembourg. Den øvrige del av virksomheten vil forbli i Geneve.

Samarbeidsprosedyrene i EØS.

EØS-avtalen fastlegger omfattende informasjons- og konsultasjonsprosedyrer på de områder som dekkes av Avtalen. Disse legger forholdene til rette for å gi EFTA-landene en medinnflytelse på utviklingen av nytt regelverk. En nærmere redegjørelse for dette er gitt i proposisjonens kapittel 8.

EFTA-landenes forhandlingsapparat fra EØS-forhandlingene - basert på høynivågruppen og de fem forhandlingsgruppene - er besluttet opprettholdt frem til Avtalen trer i kraft, jf. omtalen i proposisjonens vedlegg 1.

Deltakelse i beslutningsprosessen i EØS vil kreve en betydelig innsats av EFTA-landene. I visse typer komiteer vil hvert enkelt EFTA-land være representert, i andre vil deltakelse være begrenset til én ekspert fra EFTA-siden. I alle tilfelle vil det være nødvendig med forberedelse og koordinering av EFTA-posisjoner. Det vil være en nær sammenheng mellom forberedelsene i EFTA-pilaren og mulighetene til å få gjennomslag i EØS. EFTA-landene og EF arbeider for tiden med å klarlegge disse spørsmålene og det er derfor for tidlig å si noe om hvilke konsekvenser dette vil kunne få med hensyn til norsk ressursinnsats.

Organisatoriske og administrative konsekvenser

EØS-avtalen vil få konsekvenser for den sentrale statsforvaltningens arbeidsoppgaver og arbeidsmåter. De forskjellige sektorene i forvaltningen berøres i ulik grad av Avtalen. Samlet sett ser det ut til å ville skje en økning i forvaltningens oppgaver, men på noen områder vil oppgaver også falle bort.

Det kan forventes økt arbeidsmengde innenfor områder som utforming, overvåking og kontroll av regelverk; informasjon til næringsliv, organisasjoner, enkeltpersoner og forvaltningen; EØS-relaterte utredninger; forberedelse av og deltakelse i møtene i EFTA/EØS-organer og komiteer; forhandlingsvirksomhet i tilknytning til utviklingen av nytt regelverk og reisevirksomhet i den forbindelse. EØS-arbeidet i forvaltningen gjør det nødvendig å bygge opp en bred EØS- og EF-kompetanse i departementene og underliggende etater.

Det synes i dag ikke å være behov for å gjennomføre omfattende endringer i organiseringen av sentralforvaltningen som følge av EØS-avtalen. De nye oppgavene i tilknytning til EØS-arbeidet vil bli lagt til eksisterende institusjoner. Hovedmønsteret for organiseringen internt i den enkelte virksomhet og for arbeidsdelingen mellom departementene og underliggende etater vil bestå, men det kan være aktuelt med organisatoriske tilpasninger i noen tilfeller. Organisasjonsspørsmålene vil dessuten måtte gjøres til gjenstand for en løpende vurdering etter hvert som man vinner erfaring med EØS-arbeidet.

Koordinering

Det forutsettes at den fremtidige nasjonale koordinering og forvaltning knyttet til Norges deltakelse i EØS, skal baseres på dagens ansvarsdeling mellom departementene og bidra til en hensiktsmessig integrering av EØS-arbeidet i forvaltningens ordinære virksomhet.

Utenriksdepartementet har ansvaret for å samordne utenrikspolitikken og påse at hele sentralforvaltningens internasjonale engasjement følger de retningslinjer som er trukket opp av Regjeringen. Dette hovedprinsipp vil også gjelde for virksomheten under EØS-avtalen. EØS-avtalens omfang og karakter tilsier at også fagdepartementene trekkes aktivt inn i arbeidet med avveining og samordning av de standpunkter som fra norsk side skal fremmes i EØS-sammenheng.

Frem til Avtalen trer i kraft vil man basere seg på den organisering av arbeidet med nasjonal samordning både innad og utad som ble etablert i forbindelse med EØS-forhandlingene, jf. proposisjonens vedlegg 1. Også i EFTA vil organisasjonsmønsteret fra forhandlingene bli videreført frem til EØS-avtalen trer i kraft. Under ledelse av Arbeids- og administrasjonsdepartementet er det nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. skal utrede hvordan EØS-arbeidet i forvaltningen kan gjennomføres på en mest mulig hensiktsmessig og effektiv måte etter at Avtalen er trådt i kraft. Dette utredningsarbeidet pågår.

9.2.2 Prosedyrer for fastleggelse av finansielle bidrag.

De regler som er forhandlet frem vedrørende EFTA-landenes finansielle bidrag til ulike samarbeidsområder, er kort omtalt i kapittel 3 og 7. Det gis der en beskrivelse av de tre former for fastsetting av EFTA-landenes bidrag som vil være aktuelle i hht. Avtalens Artikkel 82.

Nærmere regelverk for overføring, bruk og kontroll av EFTA-landenes bidrag er fastsatt i Avtalens Protokoll 32 (S.v. 1 s. 178). Det avtalte system innebærer at EFTA-landenes årlige bidrag beregnes og innbetales slik at de kan medregnes i budsjettene for de EF-programmer EFTA-landene deltar i. Siden EFs budsjettforslag hyppig blir endret under budsjettbehandlingen, vil det kunne forekomme at EFTA-landenes bidrag må justeres i løpet av budsjettåret. I slike tilfeller kan det bli aktuelt for Regjeringen å legge frem forslag til bevilgningssendringer i løpet av det aktuelle budsjettår.

På bakgrunn av EFTA-landenes ønske om å kunne utnytte innbetalte midler slik at fremdriften av samarbeidet ikke hemmes, er Kommissjonen innstilt på å foreslå en endring av EFs budsjettregler. Endringen tar sikte på å tillate en fleksibel utnyttelse av innbetalte bidrag.

Protokoll 32 har også regler for EFTA-landenes innsyn i budsjett og regnskapsføring i EF, og forutsetter kontakt mellom EFTA-landene

og EF når det gjelder revisjon av EFs regnskaper for såvidt angår EFTA-landenes bidrag.

9.2.3 Notifiseringsprosedyre for statsstøtte

Det vises til omtalen av notifiseringsprosedyren for statsstøtte i kapittel 4.

I henhold til Avtalens Artikkel 62 skal all planlagt og eksisterende støtte være gjenstand for løpende gjennomgang for å sikre at støtten er i overensstemmelse med regelverket. EØS-avtalen innebærer en ordning med notifisering av statsstøtte til EFTAs overvåkningsorgan. Nye ordninger eller større endringer i eksisterende ordninger kan iverksettes først etter at disse er vurdert av EFTAs overvåkningsorgan. Normalt vil det skje innenfor en tidsfrist på 2 måneder.

En forutsetter at norsk notifisering til EFTAs overvåkningsorgan normalt vil kunne skje samtidig med at Regjeringen fremmer forslag i Statsråd. I tilfeller der det skjer store endringer i et forslag som følge av behandling i Stortinget, vil det kunne bli nødvendig med ny notifisering til EFTAs overvåkningsorgan. Iverksettelsestidspunktet for nye ordninger eller større endringer i eksisterende ordninger, må tilpasses de frister EFTAs overvåkningsorgan har for behandling av notifikasjoner.

9.3 UTGIFTER TIL EFTA-ORGANER OG NASJONAL ADMINISTRASJON

9.3.1 Utgifter til EFTA-organene

De samlede merkostnader til styrking av EFTA-sekretariatet, herunder utbygging av EFTA Brussel-kontor, oppbygging av EFTAs overvåkningsorgan og etablering av EFTA-domstolen kan fra og med 1993 anslås til omlag 150-200 mill. kroner årlig. Dette tilsier en årlig andel for Norge på 20-25 mill. kroner. Det må understrekes at anslagene er beheftet med usikkerhet og at det fortsatt arbeides med å klarlegge disse spørsmålene. På budsjettet for 1992 er det avsatt 40 mill. kroner til dekning av økte kostnader i forbindelse med EØS-avtalen. Midlene skal brukes til styrking av EFTA og nødvendig styrking av nasjonal forvaltning.

9.3.2 Administrative utgifter i departementene og underliggende etater

Det vil på mange områder påløpe administrative merutgifter som følge av arbeidet med iverksetting og forvaltning av EØS-avtalen. Administrative merutgifter vil følge av endringer i norsk lovgivning, informasjonsarbeid, samordning og forberedelse av EØS-

Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

møter på nasjonalt plan eller i EFTA-organer, samt nye administrative og forvaltningsmessige oppgaver som følger av Avtalen. Behovet for informasjon om EØS-avtalens virkninger for ulike områder og sektorer vil øke, noe som vil stille krav om medvirkning fra hele statsforvaltningen i det videre informasjonsarbeid.

Som påpekt arbeider EFTA-landene og EF for tiden med å kartlegge ressursbehovet. Det er videre opprettet en arbeidsgruppe som skal se på hvordan EØS-arbeidet i forvaltningen kan gjennomføres på en mest mulig hensiktsmessig og effektiv måte. Det er derfor for tidlig å gi noen samlet oversikt over de administrative merutgifter og besparelser. Nye administrative oppgaver og kostnader vil bli innpasset i de årlige budsjetter.

9.4 BUDSJETTMESSIGE VIRKNINGER KNYTTET TIL DE ENKELTE AVTALEOMRÅDER OG UTGIFTER TIL LÅNE- OG TILSKUDDSDORDNINGEN

9.4.1 Det frie varebytte

Offentlige innkjøp

Gjensidig åpning av markedene for innkjøp av varer og tjenester til offentlig sektor er en viktig del av det indre marked. Økt nasjonal og internasjonal konkurranse i de offentlige innkjøpmarkedene forventes å innebære betydelige innsparinger. Tilgjengelige beregninger anslår en prisreduksjon på gjennomsnittlig 3-5 pst. på offentlige innkjøp. Slike beregninger er nødvendigvis beheftet med usikkerhet.

For 1990 er de norske offentlige innkjøp utenom offshoresektoren anslått til omlag 130 milliarder kroner. Aktuelle innkjøp i offshoresektoren utgjorde i 1990 omlag 50 milliarder kroner.

Det er bare innkjøp over visse terskelverdier som skal utlyses internasjonalt i henhold til EØS-avtalen. Offentlige innkjøp over terskelverdiene er for Norge anslått til omlag 65 milliarder kroner årlig, inkludert offshore.

For offentlige innkjøp innenfor sektorene energi (herunder offshore), vannforsyning, telekommunikasjon og transport har Norge en overgangsordning frem til 1. januar 1995. Norge står imidlertid fritt til å beslutte regelverket iverksatt før utløpet av overgangsperioden også for disse sektorer.

Nytt regelverk vil kunne medføre visse administrative merutgifter i en overgangsperiode før nye rutiner er innarbeidet. På sikt vil man imidlertid kunne oppnå en effektivisering av innkjøpsfunksjonene.

Statsstøtte

Det felles regelverk i EØS vil få betydning for avtalepartenes regionalpolitikk; for hvilke typer støtte som kan gis, støttenivå og støtteområder. Den overveiende del av dagens norske praksis vil være i overensstemmelse med EØS-regelverket.

Det er prinsippene for statsstøtte det har vært forhandlet om i EØS-sammenheng. Ingen enkeltordninger har vært gjenstand for forhandlinger eller godkjenning.

Statlige handelsmonopoler

Avtalen stiller visse krav til at statlige handelsmonopoler må tilpasses slik at forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet ikke finner sted. Dette vil først og fremst ha virkning for Norsk medisinaldepot (NMD).

EØS-avtalen vil medføre at NMDs monopolstilling oppheves. NMDs forvaltningsopp-gaver blir lagt om. Utgiftene til dette kan dekkes over statsbudsjettet, eller ved alternative finansieringsmetoder som er utgiftsnøytrale overfor statskassen. NMD har beregnet forvaltningsutgiftene til omlag 50 mill. kroner pr. år f.o.m. 1993.

EØS-avtalen er ikke til hinder for nasjonale refusjonsordninger, reseptregler (herunder ordningen med blå resept) eller pris- og avansepolitikk, såfremt disse ikke innebærer forskjellsbehandling mellom innen- og utenlandske produkter. Tilgang til flere konkurrerende medikamenter vil, kombinert med en aktiv bruk av bestemmelsen om foreskriving av billigste synonympreparat, kunne føre til en reduksjon av utgiftene. Økt antall legemidler på det norske markedet øker behovet for kontroll- og informasjonstiltak og det er derfor i 1992 avsatt 9 mill. kroner til dette arbeidet som er finansiert gjennom et nytt avgiftssystem ved Statens legemiddelkontroll.

Vinmonopolets enerett til import og salg av vin og brennevin vil bli opprettholdt innenfor EØS. Derimot vil dagens importordning for øl i praksis virke diskriminerende overfor utenlandske produsenter. Ordningen vil være uforenlig med EØS-avtalens bestemmelser og vil derfor bli opphevet. De budsjettmessige virkninger vil bli beskjedne.

Elektronisk datautveksling

EFTA-landene inngikk i 1989 bilaterale avtaler med EF om deltakelse i TEDIS-programmet (Trade Electronic Data Interchange Systems). TEDIS-programmet går ut på å forbedre anvendeligheten og utvide bruken av elektronisk datautveksling, EDI (Electronic Data Interchange), i industri og handel. Fra norsk side er det allerede meddelt Kommisjo-

Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

nen at den bilaterale avtalen med EF vil bli videreført også i annen fase av TEDIS-programmet under forutsetning av Stortingets samtykke.

Den totale kostnadsrammen for annen fase av TEDIS-programmet (1991-94) er fastsatt til ca. 192,5 mill. kroner. Den norske kontingenten til TEDIS II vil for 1993 og 1994 bli innberegnet i Norges bidrag til EFTA-budsjettet og vil utgjøre ca. 2 mill. kroner årlig.

Annet

I tillegg omfatter Avtalens bestemmelser om det frie varebytte saksområdene felles konkurranseregler, energi, antidumping, landbruk, fiskeri, tekniske handelshindre og immaterialrett. På disse områdene antas avtalen ikke å ha budsjettmessige virkninger ut over eventuelle administrative kostnader.

9.4.2 Fri bevegelighet for tjenester og kapital.

Transport

EØS-avtalens bestemmelser om kjøretøykontroll forutsetter regelmessig kontroll av kjøretøy. I Norge er kontrollen basert på stikkprøver. EØS-avtalen forutsetter en noe mer omfattende kontroll av hvert kjøretøy enn det norske kontrollsystemet. Den tekniske kjøretøykontrollen i.h.t. EØS-reglene forutsettes innført for tunge kjøretøyer fra 1. januar 1993, for varebiler fra 1. januar 1995 og for personbiler fra 1. januar 1998. Arbeids- og ansvarsdeling mellom Biltilsynet og bilverkstedene vil bli avklart senere og ressursbehovet for Biltilsynet er derfor uklart. De budsjettmessige virkninger vil dessuten avhenge av størrelsen på et eventuelt kontrollgebyr. Veimyndighetene vurderer for tiden hvordan en kan etablere et kontrollsystem som kan imøtekomme kravene i EØS-regelverket. Det knytter seg derfor fortsatt usikkerhet til eventuelle kostnader.

Innføring av strengere kjøre- og hviletidsbestemmelser vil medføre at flere kjøretøyer vil bli underlagt slike bestemmelser og at kontrollaktiviteten på dette området må økes. Merkostnadene ved slik kontroll er anslått til 3 mill. kroner pr. år.

Annet

I tillegg omfatter Avtalens bestemmelser om fri bevegelighet for tjenester og kapital flg. saksområder: Øvrige transportområder, kapitalbevegelser, finansielle tjenester, telekommunikasjoner og fjernsyn. På disse områdene antas de budsjettmessige konsekvensene å være begrenset til eventuelle administrative kostnader.

9.4.3 Fri bevegelighet for personer.

Trygderettigheter

EØS-avtalen krever ingen harmonisering av trygdlovgivningen. Det er imidlertid en forutsetning at trygdesystemene i minst mulig grad skal være til hinder for at EØS-borgere kan ta arbeid i et annet land. Dette innebærer at opparbeidede rettigheter i noe større grad enn i dag må utbetales til personer bosatt i utlandet. Omvendt vil pensjonsrettigheter opptjent i utlandet i større utstrekning bli utbetalt til personer som senere har flyttet hit. Videre kan personer som har flyttet til Norge legge opptjeningstiden ute sammen med trygdetiden i Norge hvis det er nødvendig for å oppfylle inngangsvilkårene for trygderettigheter. Arbeidslandet vil etter avtalen ha ansvaret for å dekke utgifter til sykehjelp for forsørgede familiemedlemmer som er bosatt i et annet land. Gjennomføring av trygdeordninger for arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer som flytter innen EØS-området, vil derfor ha konsekvenser for folketrygden f.o.m. 1993.

Det er vanskelig å beregne de budsjettmessige konsekvenser som følge av et fritt arbeidsmarked og likebehandling under de nasjonale trygdeordninger. Anslag for virkningene på trygdeutbetalingene av EØS-avtalen vil bl.a. måtte bygge på oppgaver over flytting til og fra Norge og forventninger om folks flyttilbøyelighet i årene fremover, inntektsopplysninger, prisen på ulike helsetjenester, opphold/behandling på sykehus, medisiner osv. i de forskjellige avtaleland.

En må påregne økte forpliktelser i forbindelse med Avtalens bestemmelser om lovvalg, sammenlegging av trygdetid og eksport av ytelser (barnetrygd, medisinsk stønad og pensjoner m.v.), jf. omtalen i proposisjonens kapittel 6. Formålet med avtalen på dette punkt er å sikre en bedre trygdedekning enn tidligere, noe Norge i likhet med de øvrige land må ta sin forholdsmessige del av det økonomiske ansvar for. Norge vil på den annen side også få visse refusjoner etter avtalen. Dessuten vil utgiftsforpliktelser etter dagens bilaterale avtaler falle bort eller bli erstattet av EØS-avtalen. Utgiftene vil stige gradvis fra 1993 over en 10-20 års periode, som følge av opptjening på viktige stønadsområder, spesielt pensjoner.

Etter EØS-avtalen skal barnetrygd betales for barn som bor i EØS-området hvis forsørgeren arbeider i Norge. Omvendt utbetales barnetrygd til barn i Norge fra utlandet dersom forsørgeren arbeider der. Basert på dagens antall arbeidstakere, som vil være aktuelle (anslagsvis 3000 arbeidstakere), og en forutsetning om gjennomsnittelig 1 barn under

Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

16 år pr. arbeidstaker, vil den årlige økning i utbetaling av barnetrygd som følge av EØS-avtalen være omlag 35 mill. kroner. En må imidlertid anta at EØS-avtalen vil kunne gi en økning i antall barneforsørgere fra andre EØS-land på kortere og lengre arbeidsopphold, noe som vil kunne øke utbetalingene til barnetrygden.

Innvandring, utvandring og grensekontroll

Borgere av EØS-land får fra og med 1993 rett til oppholdstillatelse i Norge og til å ta arbeid, herunder etableringsrett som selvstendig næringsdrivende.

Førstegangssøknad om arbeidstillatelse og oppholdstillatelse må idag som hovedregel være innvilget før innreise. Slike saker avgjøres av Utlendingsdirektoratet. Politiet bistår med forberedelse av sakene samt anmerkninger i reisedokumenter. I visse saker, når det ikke er tvil om at vilkårene for innvilgelse er til stede, kan politiet etter gjeldende rett innvilge søknad.

Kravet om arbeidstillatelse bortfaller for borgere av EØS-land ved ikrafttredelse av EØS-avtalen. Søknad om oppholdstillatelse kan fremsettes etter innreise. Myndighet til å innvilge oppholdstillatelse vurderes delegert til politiet. En forventer derfor ingen netto reduksjon i arbeidsbelastningen for politiet som følge av omlegging av prosedyrene for førstegangssøknader.

Dagens prosedyre der arbeidstillatelse og oppholdstillatelse må fornyes innen et år, vil bortfalle for borgere fra EØS-land. For disse vil førstegangs oppholdstillatelse som en hovedregel gis for 5 år.

Politiet behandler i dag 4500-5000 søknader om fornyet arbeidstillatelse og oppholdstillatelse hvert år fra borgere fra EØS-land. Antall søknader vil trolig bli redusert, noe som vil gi arbeidsbesparelser for politiet.

Utlendingsdirektoratet vil også få en innsparing som følge av mindrearbeid med oppholdstillatelser og arbeidstillatelser for borgere fra EØS-land dersom utstedelse av oppholdsbevis delegeres til politiet.

Annet

I tillegg innebærer Avtalens bestemmelser om fri bevegelighet for personer rett til å ta arbeid eller etablere seg som selvstendig næringsdrivende. Avtalen inneholder også bestemmelser om gjensidig godkjenning av faglige kvalifikasjoner. På disse områder antas de budsjettmessige konsekvenser være begrenset til eventuelle administrative merutgifter.

9.4.4 Samarbeid om andre samfunnspolitiske spørsmål

Forskning og utvikling

EF organiserer forskning i flerårige rammeprogrammer. Det er forutsatt full EFTA-deltagelse i det tredje rammeprogram, som nå er igangsatt, og i påfølgende programmer. Det tredje rammeprogrammet omfatter forskning innenfor en rekke ulike områder som f.eks. informasjonsteknologi, telekommunikasjon, landbruk og miljø.

Det tredje rammeprogram som løper i perioden 1990-94, har en betydelig faglig bredde og en økonomisk ramme i EF på totalt omlag 45 milliarder kroner.

EØS-forhandlingene har resultert i en overgangsordning for dekning av kostnadene ved deltakelse i tredje rammeprogram, dvs. perioden 1993-94. Det betyr at EFTA-landenes utgifter til tredje rammeprogram er delt i to:

– **Kontingent:** For den delen av rammeprogrammets budsjettamme som ikke er fordelt pr. 1. januar 1993, vil EFTA-landene betale ordinær kontingentandel. For disse prosjektene vil prosjektdeltakerne fra EFTA-land få dekket prosjektutgifter over EFs budsjett på samme måte som deltakere fra EF-land. Kontingenten fastsettes i henhold til Avtalens Artikkel 82 og Protokoll 32, jf. omtale under punkt 9.2.2.

– **Prosjektutgifter:** For prosjekter iverksatt før 1993 vil de enkelte EFTA-landene nasjonalt måtte betale utgifter til de prosjekter hvor de selv deltar, uavhengig av prosjektets varighet.

Utgiftene knyttet til norsk deltakelse i det tredje rammeprogrammet i 1993 og 1994 er usikre. Usikkerheten skyldes dels at man ikke vet hvor mange prosjekter med norsk deltakelse som blir godkjent i perioden fram til EØS-avtalen trer i kraft, dels at det er uklart hvor store deler av rammene som gjenstår til fordeling fra 1. januar 1993 og som blir grunnlag for kontingentberegning for Norge. Iverksettelsen av det tredje rammeprogrammet er forsinket i forhold til de opprinnelige planene. Dette innebærer at store deler av de økonomiske rammene gjenstår til fordeling i 1993 og 1994, og dermed danner grunnlag for beregning av kontingenten. Foreløpige tall fra EF-kommisjonen i april 1992 tyder på at kontingentutgiftene vil kunne være i størrelsesorden 240 mill. kroner i 1993 og 160 mill. kroner i 1994. I tillegg kommer utgifter til prosjekter innvilget før EØS-avtalen trer i kraft. EF-kommisjonen vil legge frem mer detaljerte kostnadsbegninger i midten av mai 1992.

EF vil ventelig vedta fjerde rammeprogram

i 1994, og samarbeidet vil trolig starte i 1995. Utgiften vil da bli en ren kontingent, beregnet etter en BNP-nøkkel og stipulert til om lag 1,75 pst. av rammeprogrammets totale økonomiske ramme. Foreløpige beregninger anslår Norges utgifter til 250-300 mill. kroner pr. år, men beregningene er usikre, da den økonomiske rammen for det fjerde rammeprogrammet ennå ikke er fastlagt.

Informasjonstjenester

IMPACT-programmet (Information Market Policy Action) ble vedtatt høsten 1991 og settes igang våren 1992. EØS-avtalen åpner for full deltakelse i programmet på lik linje med forskningsprogrammene. Dette innebærer at det skal betales både prosjekt- og kontingentkostnader. Norske kontingentkostnader knyttet til programmet anslås til om lag 2,25 mill. kroner årlig i 1993, 1994 og 1995. I tillegg kommer kostnader til hjemmeapparatet for programmet, anslagsvis 2 mill. kroner årlig.

SPRINT-programmet (Strategic Programme for Innovation and Technology Transfer) avsluttes i løpet av 1993, men det vurderes en videreføring. Norsk kontingent for 1993 vil være omlag 3,4 mill. kroner.

Utdanning

Norge deltar allerede i EFs utdanningsprogrammer COMETT og ERASMUS. Dette samarbeidet vil bli fortsatt innenfor rammen av EØS. I 1991 lå utgiftene til disse to programmene på tilsammen 20 mill. kroner.

Fra 1995 åpnes alle EFs utdanningsprogrammer for EFTA-landene. Norsk deltakelse i disse aktivitetene forventes å medføre utgifter av omtrent samme størrelse som vi idag har tilsammen til ERASMUS og COMETT, slik at de samlede utgifter fra 1995 vil ligge på ca. 40 mill. kroner pr. år. Dette anslag er basert på dagens budsjetter, men da programmene er under revisjon, er det vanskelig å anslå utgiftenes eksakte størrelse. Årene 1993 og 1994 vil være en overgangs- og tilpasningsperiode, hvor utgiftene forventes å være betydelig lavere enn om vi skulle deltatt i alle programmene fra Avtalens ikrafttredelse.

Ungdomsutvekslingsprogram.

Fra og med 1993 vil Norge delta fullt ut i EFs utvekslingsprogram «Youth for Europe» (YES) som gjør det mulig for ungdom mellom 16 og 25 år å ta kortere opphold i utlandet innenfor EØS-området. Programmet strekker seg over 5 år (1991-95) med en årlig ramme på 80 mill. kroner. Norges andel vil bli om lag 1,6 mill. kroner årlig fra og med 1993.

Like muligheter for kvinner og menn

EFTA-landene vil komme inn som deltakere i EFs tredje handlingsprogram for likestilling, «Like muligheter for kvinner og menn». Programmet strekker seg over 5 år, 1991-95, med en årlig ramme på 40 mill. kroner. Norges andel vil bli omlag 0,7 mill. kroner årlig f.o.m. 1993.

Små og mellom store bedrifter (SMB)

EØS-avtalen åpner for deltagelse i EFs SMB-program mot at hvert enkelt land bidrar til en forholdsmessig dekning av de totale utgifter. Kostnadene ved deltakelse i EFs handlingsprogram for SMB vil utgjøre for Norge om lag 9 mill. kroner i 1993 og deretter 11 mill. kroner årlig. Kostnadene er i all hovedsak knyttet til kontingent og tiltak på nasjonalt nivå. Norge deltar allerede i en av aktivitetene under handlingsprogrammet. Omfanget og de finansielle konsekvensene av det videre samarbeidet blir gjenstand for drøftinger forut for Avtalens ikrafttredelse.

Miljøvern

Deltakelse i det nye europeiske miljøbyrået (European Environmental Agency - EEA) er beregnet til en årlig kostnad på 9 mill. kroner.

Turisme

Norske kostnader ved deltakelse i EFs planlagte programvirksomhet for økt samarbeid om turisme, anslås til om lag 0,6 mill. kroner i 1992, 1,35 mill. kroner i 1993 og deretter 1,7 mill. kroner. I hovedsak er kostnadene knyttet til programdeltakelse.

MEDIA 95

Fra 1993 vil Norge delta for fullt i EFs stimuleringsprogram for den audiovisuelle industri, MEDIA 95. Programmet løper til og med 1995. Norges andel vil bli om lag 7 mill. kroner årlig fra og med 1993.

Annet

Forøvrig omfatter samarbeidet utenfor de fire friheter arbeidsmiljø- og arbeidslivsspørsmål (den sosiale dimensjon) forbrukerpolitikk, statistikk, selskapsrett og katastrofeberedskap. Eventuelle merutgifter forventes å være begrenset til administrative utgifter.

9.4.5 Låne- og tilskuddsordningen

I forhandlingene reiste EF krav om at EFTA-landene måtte bidra til økonomisk og sosial utjevning til fordel for mindre utviklede områder innen Felleskapet. EF la i den forbindelse vekt på at det i EØS-avtalen måtte

Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

etableres en ordning med finansielle overføringer til disse områdene. Det ble også understreket at en slik ordning måtte vurderes i sammenheng med løsningene for landbruksvarer og fisk.

Forhandlingene om låne- og tilskuddsordningen dreide seg om:

- Hvilke områder i EF skulle tilgodeses?
- Hvilke formål skulle gis prioritet?
- Hvor omfattende skulle ordningen være, hvilken form skulle den ha og hvordan skulle den administreres?

Internt på EFTA-siden forhandlet man om hvordan bidragene skulle fordeles mellom EFTA-landene.

Forhandlingsresultatet fremgår av Avtalens Artikler 115-117, Protokoll 38 med Tillegg (S.v. 1 s. 183) av en felleserklæring (S.v. 1 s. 415) og en egen erklæring fra EFTA-landenes side (S.v. 1 s. 433) samt en brevveksling mellom EFTAs og EFs sjefsforhandlere i tilknytning til Avtalen (S.v. 1 s. 443).

Ordningen skal gjelde for Hellas, øya Irland, dvs. Irland og Nord-Irland, Portugal og de områder av Spania som er ført opp i Tillegget til Protokoll 38.

Prosjekter som legger vekt på miljø, transport, utdanning og opplæring, skal gis prioritet. Blant prosjekter foreslått av private foretak skal det særlig tas hensyn til små og mellomstore bedrifter.

Det ble oppnådd enighet om at ordningen skulle bestå av to deler, en låneordning og en tilskuddsordning.

Låneordningen er utformet slik at EFTA-landene skal gi en rentestøtte på tre prosentpoeng pr. år på lån som ytes av Den europeiske investeringsbank. Rentestøtten skal gis for høyst ti år for hvert enkelt lån. Hvert lån skal ha to års avdragsfrihet og avdragene skal fordels jevnt i den resterende del av lånetiden. Den samlede lånesummen som det kan ytes rentestøtte til, er satt til 1500 millioner ECU (ca. 12 milliarder kroner). Rentestøtten knyttes til lånetilsagn gitt over en femårsperiode fra 1993.

Tilskuddsordningen går ut på at EFTA-landene skal gi direkte tilskudd på tilsammen 500 mill. ECU (ca. 4 milliarder kroner). Tilskudd skal gis basert på tilsagn gitt over en femårsperiode fra 1993.

Den europeiske investeringsbank skal på vegne av EFTA-landene stå for administrasjonen av låne- og tilskuddsordningen. EF skal fastsette den regionale fordelingen av midle-

ne i EF. Kommisjonen skal uttale seg om bruken av midlene under tilskuddsordningen. EFTA-landene skal opprette en komite som vil ha i oppdrag å godkjenne bruken av midlene, både rentesubsidiering og andre tilskudd.

I det tilfelle enkelte EFTA-land trekker seg ut av EFTA for å bli medlem av EF, skal ikke dette medføre noen ekstra finansielle forpliktelser for de gjenværende EFTA-land. Det er også en forståelse at det skal finnes hensiktsmessige og rimelige ordninger angående finansielle forpliktelser for de EFTA-land som tiltrer EF.

På EFTA-siden ble det oppnådd enighet om at utgiftene til ordningen for det enkelte år skal fordeles etter størrelsen av bruttonasjonalinntekten for de tre siste år hvor det er tilgjengelig statistikk.

For 1993 er det enighet mellom EFTA-landene og Den europeiske investeringsbank om at EFTA-landene skal deponere 125 mill. ECU, hvorav 80 mill. ECU under tilskuddsordningen og 45 mill. ECU under låneordningen. Innbetaling skal skje i første måned etter den måned EØS-avtalen trer i kraft. For Norges vedkommende betyr dette en budsjettutbetaling på ca. 125 mill. kroner i 1993. Størrelsen på innbetalingene i de etterfølgende år vil bli avgjort senere.

Administrative og praktiske spørsmål vedrørende gjennomføringen av låne- og tilskuddsordningen vil bli regulert i en egen avtale mellom EFTA-landene og Den europeiske investeringsbank.

EFTA-landenes finansielle bidrag skal innbetales over femårsperioden 1993-1997. For låneordningen kan EFTA-landenes utgifter til rentestøtte dreie seg om 45-50 mill. ECU pr. år i de fem årene fra 1993 til og med 1997 i norske kroner (ca. 360-400 millioner kroner). Det er lagt til grunn at rentestøtte i perioden etter 1997 i denne forbindelse er neddiskontert. Låneordningen vil løpe i ti år fra siste lån er utbetalt i 1997 eller senere.

Tilskuddsordningen vil kunne bety en utgift for EFTA-landene på 80-100 mill. ECU (ca. 640-800 mill. kroner) pr. år over samme periode. Tilsammen vil ordningen m.a.o. kunne medføre en årlig utgift i fem år for EFTA-landene fra 125 til 150 mill. ECU (fra ca. 1 milliard til ca. 1,2 milliarder kroner). I den grad tilskuddene blir utbetalt raskt etter at tilsagn er gitt, vil utgiftene være nær øvre grense i dette intervallet. I den grad det går lengre tid før beløpene blir utbetalt, vil kostnadene bli mindre på grunn av renteinntekter på innbetalte, men ubenyttede beløp. Usikkerhet knyttet til renteutviklingen bidrar også til usikkerhet om de faktiske finansielle forpliktelsene.

Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

Fordelingsnøkkelen mellom EFTA-landene innebærer at Norge vil stå for ca. $\frac{1}{8}$ av de samlede utgiftene, dvs. 125 mill. til 150 mill. kro-

ner pr. år i fem år. Fordelingsnøkkelen vil kunne forandre seg noe i henhold til utviklingen i EFTA-landenes bruttonasjonalinntekt.